

ศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรและว่านอึ้ง
Study on optimum storage of orchid rhizome *Habenaria* and *Eulophia* species

มะนิต สารุณา^๑ ชำนาญ กสิบาล^๑ อำนวย อรรถลักรอง^๒

บทคัดย่อ

การทดสอบศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรและสกุลว่านอึ้ง ได้ดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ -๒๕๕๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรรมวิธีที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรและว่านอึ้งเมื่อเข้าสู่ระยะการพักตัว กรรมวิธีที่ดำเนินการทดสอบมี ๖ กรรมวิธี คือ ๑) เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินไม่รดน้ำ ๒) เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยรดน้ำเล็กน้อย ๓) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติก รัดปากให้แน่น เก็บในที่ร่ม ๔) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม ๕) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็น อุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส และ ๖) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส ปี ๒๕๕๔ ได้ทำการทดสอบ ๔ กรรมวิธี ได้แก่ กรรมวิธีที่ ๑ ๒ ๓ และ ๕ โดยอัตราการงอกของลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ พบว่ากรรมวิธีที่ ๒ มีอัตราการงอกเฉลี่ยสูงสุดที่ ๗๓.๗๕ ๘๐.๖๒ และ ๖๘.๑๒ เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ด้านขนาดทรงพุ่ม พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดทรงพุ่มของลิ้นมังกร และว่านหัวครุเฉลี่ยสูงสุดที่ ๒๓.๖๐ และ ๕๐.๒ เซนติเมตร ตามลำดับ ส่วนว่านอึ้งมีขนาดทรงพุ่มสูงที่สุดในกรรมวิธีที่ ๑ เฉลี่ย ๓๖.๘๔ เซนติเมตร ด้านขนาดความกว้างและความยาวหัวแม่ พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีความกว้างของหัวแม่ ลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงสุด ๑.๔๐ ๓.๐๐ ๒.๗๘ และ ๔.๕๐ ๕.๕๐ ๕.๙๗ เซนติเมตรตามลำดับ ขนาดความกว้าง และความยาวของหัวลูก ลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ เฉลี่ยสูงสุด ๐.๙๐ ๒.๙๕ ๒.๖๐ และ ๑.๘๗ ๓.๐๐ ๓.๕๗ เซนติเมตร ตามลำดับ ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ ดำเนินการทดสอบ ๖ กรรมวิธี พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีอัตราการงอกของลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงสุด ๙๖.๐ ๘๒.๗๕ และ ๘๑.๘๗ เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ด้านขนาดทรงพุ่มของว่านอึ้ง และว่านหัวครุในกรรมวิธีที่ ๑ มีค่าสูงสุดเฉลี่ย ๒๔.๙๘ และ ๓๙.๒๑ เซนติเมตรตามลำดับ ส่วนลิ้นมังกรในกรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดทรงพุ่มเฉลี่ยสูงสุดที่ ๒๔.๙๘ เซนติเมตร ด้านขนาดความกว้าง ของหัวพันธุ์ลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าสูงสุดเฉลี่ย ๐.๘๙ ๒.๑๐ และ ๒.๖๗ เซนติเมตร ตามลำดับ ขนาดความยาวหัวลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าสูงสุดเฉลี่ย ๕.๓๕ ๓.๑๒ และ ๓.๘๐ เซนติเมตร ตามลำดับ ด้านขนาดความกว้างของหัวลูกลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ พบว่า กรรมวิธีที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๐.๖๐ ๐.๘๕ และ ๒.๖๗ ส่วนขนาดความยาวหัวพันธุ์ลิ้นมังกร ว่านอึ้ง และว่านหัวครุ พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๕๔ ๑.๒๕ และ ๔.๑๒ กรรมวิธีที่มีอัตราการงอกต่ำสุดคือกรรมวิธีที่ ๕ และ ๖ ที่เก็บหัวพันธุ์ในอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส เมื่อนำหัวพันธุ์มาตรวจสอบพบว่า หัวพันธุ์มีลักษณะคล้ำเปื่อยยุ่ย และเน่า หลังจากนั้นนำไปปลูกในวัสดุปลูก หัวพันธุ์จะฝ่อ และตายไม่สามารถงอกเจริญเติบโตได้

^๑/ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครพนม

คำนำ

กล้วยไม้ดิน (terrestrial orchid) หากคิดจะศึกษาให้ลึกซึ่งถึงธรรมชาติจริงๆ คงมองด้านเดียวว่าเป็นกล้วยไม้ซึ่งอยู่ในพื้นดินเท่านั้นยังไม่พอ แต่น่าจะนำเอาลักษณะของระบบรากซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งมาพิจารณาด้วย ระบบรากของกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ซึ่งจัดไว้ในประเภทนี้ ควรจะมีส่วนที่อวบน้ำ (fleshy) หรือที่เรียกว่า หัว คล้ายรากของต้นเปราะและกระชาย ซึ่งเป็นพืชในวงศ์ซิงจิเบอร์ซีอี ถ้าเข้าใจว่าเป็นพืชวงศ์ออร์คิดซีอีวิวัฒนาการมาจากพืชในวงศ์ดังกล่าว กล้วยไม้ดินจึงมีรูปลักษณะที่อาจเรียกได้ว่าโบราณกว่าอีกสามประเภท สำหรับช่วงของวิวัฒนาการภายในพืชวงศ์กล้วยไม้ กล้วยไม้ชนิดต่างๆในประเภทนี้ มีลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของดอกจัดอยู่ในหมวด เบซิโทนี (Basitonae) ซึ่งมีชุดเกสรตัวผู้ทั้งสองซีกหันปลายลงสู่โคนเส้าเกสร ซึ่งมีหลายสกุลที่พบในประเทศไทย เช่นสกุล ฮาเบนาเรีย (Habenaria) เพคไทลิส (Pecteilis) และแบรคคิโอโรทิส (Brachycorythis) ซึ่งมักพบการเรียกชื่อตามวรรณคดีไทยในยุคก่อน เช่น ท้าวคลุ่ กับ ดอกนางอ้ว (ระพี , ๒๕๔๙)

กล้วยไม้ลินมังกร (*Habenaria rhodocheila* Hance) ลำต้นเป็นหัวรูปขอบขนาน ใบรูปแถบจนถึงรูปแถบแกมรูปใบหอก ขนาด ๒x๑๐ ซม. ปลายใบแหลมจนถึงเรียวแหลม แต่ละช่อมีดอกน้อย ดอกขนาด ๐.๘ ซม. กลีบเลี้ยงบนรูปรีและเป็นอู่คล้ายหมวก กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปขอบขนาน เมื่อบานเต็มที่บิดม้วนไปด้านหลัง กลีบดอกเชื่อมกับกลีบเลี้ยงบน ทั้งห้ากลีบมีสีเขียว ปลายกลีบมน กลีบปากสีแดง สีมพู่เหลืองจนถึงสีส้ม กลีบเป็น ๓ แฉก แฉกข้างรูปทรงกลม แฉกกลางเว้าลึกจนเป็น ๒ แฉกย่อย (สลิล , ๒๕๕๐)

กล้วยไม้สกุลวานอิ่ง (*Eulophia* R. Br. Ex Lindl.) กล้วยไม้อาศัยอยู่บนดินขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่เจริญทางด้านข้างลำต้นเป็นหัวแบบเผือกมีหลายข้อแต่ละหัวอยู่ชิดกันได้ผิวดิน ใบมีหลายใบโคนใบเป็นกาบ ใบอ่อนม้วนตามแนวยาว ไม่มีข้อต่อ มีอายุฤดูเดียว ก่อนแห้งเหี่ยวคาต้น ช่อดอกเป็นช่อกระจายาวและตั้งตรง ออกด้านข้างของหัว ดอกเล็ก มีหลายดอก เรียงเวียนใบประดับมีทั้งที่ติดทนนานและหลุดร่วง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกแยกเป็นอิสระ กลีบปาก อยู่ทางด้านล่างมีเดือยดอก และเส้าเกสรสั้น มีคางยื่นยาว มีฝากรอบ กลุ่มเรณูมี ๒ กลุ่ม มีก้านและแป้นก้านกลุ่มเรณู (สลิล และคณะ, ๒๕๕๐) กล้วยไม้วานอิ่ง (*Eulophia macrobulbon* (C.S.P. Parish & Rchb.f.) Hook.f.) ดอกขนาด ๑ ซม. กลีบเลี้ยงรูปรีแกมรูปขอบขนานกลีบดอกรูปรี ทั้งห้ากลีบสีม่วงแดง ปลายกลีบแหลม กลีบปากรูปไข่กลับ กลีบเป็น ๓ แฉก มีหูปากรูปสามเหลี่ยม ด้านบนของกลีบเป็นขนกำมะหยี่ แผ่นกลีบมีสีสัน ๒ สัน กลีบสีครีมและมีวงสีม่วงแดงขนาดใหญ่ ๒ วง (สลิล , ๒๕๕๐) ธันวาคม การขยายพันธุ์กล้วยไม้ดินในสภาพธรรมชาติทำได้โดยการใช้เมล็ดและการใช้หัว การใช้เมล็ดควรใช้ฝักอ่อนเพาะเลี้ยงในสภาพปลอดเชื้อ เนื่องจากเมล็ดกล้วยไม้มีขนาดเล็กมากคล้ายแป้งฝุ่น ภายในเมล็ดไม่มีอาหารสะสมช่วยในการงอก (ฉันทนา และคณะ, ๒๕๔๘)

กล้วยไม้ดินมีความต้องการสภาพการปลูกเลี้ยงแตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดและแหล่งกำเนิด ส่วนผสมของเครื่องปลูกควรมีอินทรีย์วัตถุมากและร่วนโปร่ง มีคำแนะนำให้ปลูกในกระถางมากกว่าปลูกลงดินเลย ถ้าต้องการปลูกลงดินก็ต้องมีการเตรียมดินอย่างดีก่อน การระบายน้ำที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกกล้วยไม้ดิน และเพื่อผลสำเร็จที่ดีควรมีการเปลี่ยนกระถางแบ่งหัวที่อยู่ใต้ดินทุกปีหรืออย่างน้อย ๒ ปีต่อครั้ง กล้วยไม้ดินส่วนใหญ่ที่มีการปลูกเลี้ยงสามารถเจริญเติบโต มีการให้น้ำและปุ๋ยหลังจากออกดอกต้นและใบเริ่มเหี่ยว ต้องหยุดการให้น้ำและปุ๋ย เพื่อให้หัวพักตัวอย่างเหมาะสม ในช่วงนี้เป็นช่วงเวลาต่อเนื่องนานหลายเดือน การให้น้ำให้เพียงเล็กน้อยเพื่อไม่ให้เครื่องปลูกแห้งจนแข็ง เมื่อส่วนของลำต้นที่โผล่พ้นดินขึ้นมาแห้งเหี่ยวหมดแล้ว ให้ขุดหัวขึ้นแล้วแบ่งหัว เปลี่ยนกระถางและให้น้ำเพียงเล็กน้อย

จนกระทั่งหัวแทงยอดใหม่โผล่พ้นผิวเครื่องปลูกอีกครั้ง (Hawkes, ๑๙๖๕) ดังนั้นการศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทราบกรรมวิธีที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์ เพื่อการขยายพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรและสกุลว่านอึ่งได้

วิธีดำเนินการและอุปกรณ์

๑. อุปกรณ์

- ๑.๑ วัสดุทางการเกษตร เช่น พีทมอส สเปกนัมมอส ปุ๋ยคอก โปม ปุ๋ยละลายช้า ๓ สูตร แกลบดำ และดิน
- ๑.๒ สารเคมีชนิดต่างๆ เช่น สารป้องกันกำจัดโรคและแมลง
- ๑.๓ อุปกรณ์ทางการเกษตร เช่น กรรไกร เครื่องพ่นสารเคมี แท็ค ลวดมัดช่อดอก กระจ่างพลาสติกขนาด ๖ นิ้ว
- ๑.๔ วัสดุอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ เช่น เครื่องชั่งน้ำหนัก ไม้บรรทัด เครื่องคำนวณ เวอร์เนีย
- ๑.๕ วัสดุสำนักงาน เช่น กระดาษ หมึกพิมพ์ ดินสอ ยางลบ ปากกาเขียนครุภัณฑ์
- ๑.๖ กล้องบันทึกภาพ พร้อมอุปกรณ์

๒. วิธีปฏิบัติการทดลอง

- ๒.๑ จัดหาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกร จำนวน ๔๘๐ หัว และเก็บรักษาตามกรรมวิธี เมื่อครบกำหนดระยะเวลา ๒ เดือนจึงนำออกปลูก
- ๒.๒ ปลูกในวัสดุพีทมอส : สเปกนัมมอส : แกลบดำ : ดิน+ปุ๋ยคอก อัตราส่วน ๑ : ๑ : ๑ : ๐.๕ : ๐.๕ ดูแลรักษา ให้ปุ๋ย ฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดโรคและศัตรูตามความเหมาะสม ทำการเก็บเกี่ยวหัวพันธุ์หลังการพักตัว เพื่อปลูกทดสอบซ้ำในปีต่อไป
- แบบและวิธีการทดลอง CRD ๖ กรรมวิธี จำนวน ๔ ซ้ำๆ ละ ๒๐ หัว กรรมวิธี ได้แก่ ๑) เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยไม่รดน้ำ ๒) เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยรดน้ำเล็กน้อย ๓) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติก รัดปากให้แน่น เก็บในที่ร่ม ๔) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม ๕) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส และ ๖) เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส เก็บไว้นาน ๒ เดือนจึงนำลงปลูกในวัสดุปลูกสูตร พีทมอส : สเปกนัมมอส : แกลบดำ : ดิน : ปุ๋ยคอก อัตราส่วน ๑ : ๑ : ๑ : ๐.๕ : ๐.๕

๓. การบันทึกข้อมูล

1. การเจริญเติบโต ของต้น ใบ
2. ลักษณะประจำพันธุ์ เช่น ดอก สี รูปทรง
3. ลักษณะหัวพันธุ์ สี ขนาด
4. โรคแมลงศัตรู และข้อมูลอนุกรมวิธาน

วันเวลาและสถานที่

ระยะเวลา เริ่มต้น ตุลาคม ๒๕๕๓ สิ้นสุด กันยายน ๒๕๕๖ รวม ๓ ปี

สถานที่ดำเนินการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครพนม

ผลการทดลองและวิจารณ์

จากผลการทดลองศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกร และสกุลวานอิ่ง พบว่า ปี ๒๕๕๔ ทดลองเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรและสกุลวานอิ่ง ๔ กรรมวิธี คือ กรรมวิธีที่ ๑. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยไม่รดน้ำ ๒. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยเล็กน้อย ๓. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม และ ๔. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส พบว่า อัตราการงอกลิ้นมังกรมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๗๓.๗๕ เปอร์เซ็นต์ อัตราการงอกแต่ละกรรมวิธีเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๒๓.๗๕ - ๗๓.๗๕ เปอร์เซ็นต์ กรรมวิธีที่ ๔ มีอัตราความงอกต่ำสุดอยู่ที่ ๒๓.๗๕ เปอร์เซ็นต์ ด้านขนาดทรงพุ่มมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒๓.๖ เซนติเมตร ขนาดทรงพุ่มแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑๗.๑๒ - ๒๓.๖๐ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ มีขนาดทรงพุ่มต่ำสุดคือ ๑๗.๑๒ เซนติเมตร ความกว้างใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒.๘๕ เซนติเมตร ความกว้างใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๐๐ - ๒.๘๕ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๐๐ เซนติเมตร ความยาวใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑๗.๓๒ เซนติเมตร ความยาวใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑๓.๐๕ - ๑๗.๓๒ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ มีความยาวใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑๓.๐๕ เซนติเมตร จำนวนใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓.๓๗ ใบ จำนวนใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๑๐ - ๓.๓๗ ใบ โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีจำนวนใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๑๐ ใบ ความยาวช่อมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑๒.๙๐ เซนติเมตร ความยาวช่อแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๖.๑๐ - ๑๒.๙๐ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีความยาวช่อเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๖.๑๐ เซนติเมตร ขนาดความกว้างของดอกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒.๐๐ เซนติเมตร ความกว้างดอกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑.๓๕ - ๒.๐๐ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างดอกเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑.๓๕ เซนติเมตร ขนาดความยาวของดอกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒.๓๕ เซนติเมตร ความยาวของดอกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๐๐ - ๒.๓๕ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีความยาวดอกเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๐๐ เซนติเมตร ขนาดความกว้างของกลีบبنมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๐.๕๐ เซนติเมตร ความกว้างกลีบبنแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๔๒ - ๐.๕๐ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างกลีบبنเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๔๒ เซนติเมตร ขนาดความยาวของกลีบبنมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๑๓ เซนติเมตร ความยาวกลีบبنแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๙๕ - ๑.๑๓ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีความยาวกลีบبنเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๙๕ เซนติเมตร ขนาดความยาวของกลีบล่างมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๐ เซนติเมตร ความยาวกลีบล่างแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๙๒ - ๑.๐๐ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีกลีบล่างเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๙๒ เซนติเมตร ขนาดความกว้างหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๔๐ เซนติเมตร ความกว้างหัวแม่แต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๕๓ - ๑.๔๐ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างของหัวแม่เฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๕๓ เซนติเมตร ขนาดความยาวหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๕๐ เซนติเมตร ความยาวหัวแม่แต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๔๗ - ๔.๕๐ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ ความยาวของหัวแม่เฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๔๗ เซนติเมตร ขนาดความกว้างหัวลูกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่

ความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑๙.๓๒ กรัม น้ำหนักหัวลูกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๙.๑๑ - ๑๙.๓๒ กรัม กรรมวิธีที่ ๔ น้ำหนักหัวลูกเฉลี่ยต่ำสุด ๙.๑๑ กรัม

ว่านหัวครุมีอัตราการงอกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๖๘.๑๕ เปอร์เซ็นต์ อัตราการงอกในแต่ละกรรมวิธีเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑๘.๗๕ - ๖๘.๑๒ เปอร์เซ็นต์ และกรรมวิธีที่ ๔ มีอัตราการงอกต่ำสุดคือ ๑๘.๗๕ เปอร์เซ็นต์ ทรงพุ่มมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีเฉลี่ยสูงสุด ๕๐.๒ เซนติเมตร ความกว้างของทรงพุ่มแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒๙.๑๐ - ๕๐.๒๐ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างทรงพุ่มต่ำสุดคือ ๒๙.๑๐ เซนติเมตร ความกว้างใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓.๑๗ เซนติเมตร ความกว้างใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๕๗ - ๓.๑๗ เซนติเมตร และกรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๕๗ เซนติเมตร ความยาวใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีความยาวใบเฉลี่ยสูงสุด ๓๐.๖๓ เซนติเมตร โดยความยาวใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑๙.๗๔ - ๓๐.๖๓ เซนติเมตร และกรรมวิธีที่ ๔ มีความยาวใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑๙.๗๔ เซนติเมตร จำนวนใบไม่แตกต่างกันทางสถิติ จำนวนใบแต่ละกรรมวิธีเฉลี่ยอยู่ที่ ๒ ใบต่อต้น จำนวนหัวต่อกระถางมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๐ หัว จำนวนหัวต่อกระถางแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๗๕ - ๑.๐ หัว กรรมวิธีที่ ๔ จำนวนหัวต่อกระถางเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๗๕ หัว จำนวนหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๓ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๒๕ หัว จำนวนหัวแม่ต่อกระถางแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๘๗ - ๑.๒๕ หัว โดยกรรมวิธีที่ ๔ จำนวนหัวแม่ต่อกระถางเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๘๗ หัว จำนวนหัวลูกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๔๐ หัว จำนวนหัวลูกต่อกระถางแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑.๐๐ - ๑.๔๐ หัว โดยกรรมวิธีที่ ๔ จำนวนหัวลูกต่อกระถางเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑.๐๐ หัว ขนาดความกว้างหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒.๗๘ เซนติเมตร ความกว้างหัวแม่แต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๓๔ - ๒.๗๘ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๓ มีความกว้างหัวแม่เฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๓๔ เซนติเมตร ขนาดความยาวหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๕.๙๗ เซนติเมตร ความยาวหัวแม่แต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๔.๗๒ - ๕.๙๗ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ ความยาวของหัวแม่เฉลี่ยต่ำสุดคือ ๔.๗๒ เซนติเมตร ขนาดความกว้างหัวลูกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒.๖๐ เซนติเมตร ความกว้างหัวลูกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑.๖๕ - ๒.๖๐ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๓ มีความกว้างหัวลูกเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑.๖๕ เซนติเมตร ขนาดความยาวหัวลูกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓.๕๗ เซนติเมตร ความยาวหัวลูกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑.๙๒ - ๓.๕๗ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ ความยาวของหัวลูกเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑.๙๒ เซนติเมตร น้ำหนักหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒๘.๒๕ กรัม น้ำหนักหัวแม่แต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒๑.๑๐ - ๒๘.๒๕ กรัม โดยกรรมวิธีที่ ๔ น้ำหนักหัวแม่เฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒๑.๑๐ กรัม น้ำหนักหัวลูกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑๓.๒๒ กรัม น้ำหนักหัวลูกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๘.๕๐ - ๑๓.๒๒ กรัม โดยกรรมวิธีที่ ๔ น้ำหนักหัวลูกเฉลี่ยต่ำสุด ๘.๕๐ กรัม ในปี ๒๕๕๔ ใช้วัสดุปลูกที่ผสมด้วย ทราย: แกลบดำ: ปุ๋ยคอก:ปุ๋ยมะพร้าว อัตรา ๑:๑:๑:๑ ซึ่งเมื่อปลูกแล้ววัสดุค่อนข้างอมน้ำทำให้หัวของกล้วยไม้ดินฟ่อไปบางส่วนเมื่อแห้งวัสดุจะแข็งมากไม่ร่วนซุยเหมือนสูตรอื่น

ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ ทดสอบเก็บรักษาหัวพันธุ์โดยเก็บรักษาพันธุ์ตามกรรมวิธี ๖ กรรมวิธี คือ ๑ เก็บรักษาหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยไม่รดน้ำ ๒. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยรดน้ำเล็กน้อย ๓. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติก มัดปากให้แน่นเก็บไว้ในที่ร่ม ๔. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม ๕. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็น อุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส ๖. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็น อุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส โดยกล้วยไม้สกุลลิ้นมังกร มีอัตราการงอกมีความแตกต่างกันทางสถิติ อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีอัตราการงอกเฉลี่ยสูงสุด ๙๖.๐ เปอร์เซ็นต์ อัตราการงอกในแต่ละกรรมวิธีเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๕๖.๘๗ - ๙๖.๐ เปอร์เซ็นต์ กรรมวิธีที่ ๓ มีอัตราความงอกต่ำสุดอยู่ที่ ๕๖.๘๗ เปอร์เซ็นต์ ทรงพุ่มมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๑ มีทรงพุ่มเฉลี่ยสูงสุด ๒๔.๙๘ เซนติเมตร ความกว้างของทรงพุ่มแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒๐.๒๑ - ๒๔.๙๘ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๖ มีความกว้างทรงพุ่มต่ำสุดคือ ๒๐.๒๑ เซนติเมตร ความกว้างใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีความกว้างใบเฉลี่ยสูงสุด ๒.๕๐ เซนติเมตร ความกว้างใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๒.๓๐- ๒.๕๐ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๔ มีความกว้างใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๒.๓๐ เซนติเมตร ความยาวใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๑ มีความยาวใบเฉลี่ยสูงสุด ๑๕.๖๙ เซนติเมตร ความยาวใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑๓.๘๙ - ๑๕.๖๙ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๖ มีความยาวใบเฉลี่ยน้อยสุดคือ ๑๓.๘๙ เซนติเมตร จำนวนใบมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีจำนวนใบเฉลี่ยสูงสุด ๕.๒๒ ใบ จำนวนใบแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๔.๘๗ - ๕.๒๒ ใบ โดยกรรมวิธีที่ ๔ มีจำนวนใบเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๔.๘๗ ใบ ความยาวช่อมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีความยาวช่อเฉลี่ยสูงสุด ๑๑.๑๓ เซนติเมตร ความยาวช่อแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๗.๗๗ - ๑๑.๑๓ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๖ มีความยาวช่อเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๗.๗๗ เซนติเมตร ขนาดความกว้างของดอกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๑ มีขนาดความกว้างดอกเฉลี่ยสูงสุด ๒.๐๒ เซนติเมตร ความกว้างดอกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๙๘ - ๒.๐๒ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๖ มีความกว้างดอกเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๐.๐๒ เซนติเมตร ความยาวของดอกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๒.๕๙ เซนติเมตร ความยาวดอกแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๑.๐๒ - ๒.๕๙ เซนติเมตร โดยกรรมวิธีที่ ๖ มีความกว้างดอกเฉลี่ยต่ำสุดคือ ๑.๐๒ เซนติเมตร ความกว้างของกลีบบนไม่แตกต่างกันทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยความกว้างกลีบบนแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๓๗ - ๐.๕๑ เซนติเมตร ขนาดความยาวของกลีบบนมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๐๔ เซนติเมตร โดยค่าเฉลี่ยความยาวกลีบบนแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๕๐ - ๑.๐๔ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๖ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ๐.๕๐ เซนติเมตร ขนาดความยาวของกลีบล่างมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๑.๐๐ เซนติเมตร โดยค่าเฉลี่ยความยาวกลีบล่างแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๔๙ - ๑.๐๐ เซนติเมตร กรรมวิธี ๖ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ๐.๔๙ เซนติเมตร ขนาดหัวพันธุ์เมื่อนำขึ้นตรวจสอบหลังจากเข้าสู่ระยะพักหัว ความกว้างหัวแม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๐.๘๙ เซนติเมตร โดยค่าเฉลี่ยแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๗๖-๐.๘๙ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๓ มีค่าเฉลี่ยความกว้างหัวแม่ต่ำสุด ๐.๗๖ เซนติเมตร ขนาดความยาวหัวแม่มีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๕.๓๕ เซนติเมตร ค่าเฉลี่ยแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๔.๖-๕.๓๕ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๕ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ๔.๖ เซนติเมตร ความกว้างหัวลูกมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง โดยกรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๐.๖๐ เซนติเมตร ค่าเฉลี่ยแต่ละกรรมวิธีอยู่ระหว่าง ๐.๓๐-๐.๖๐ เซนติเมตร กรรมวิธีที่ ๕ มีค่าเฉลี่ยความกว้างหัวลูกต่ำสุด ๐.๓๐ เซนติเมตร ขนาดความยาวหัวลูกมีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ย

ตารางที่ ๑ แสดงอัตราการงอก ทรงพุ่ม ความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนใบ ความยาวช่อ ความกว้างของดอก ความยาวของดอก ความกว้างกลีบบน ความยาวกลีบบน ความยาวกลีบล่าง ความกว้างหัวแม่ ความยาวหัวแม่ ความกว้างหัวลูก ความยาวหัวลูก จำนวนหัวต่อกระถาง และน้ำหนักหัวของกล้วยไม้ลั่นม้งกร ปี ๒๕๕๔

กรรมวิธี	อัตราการงอก	ทรงพุ่ม	ความกว้างใบ	ความยาวใบ	จำนวนใบ	ความยาวช่อ	ความกว้างของดอก	ความยาวของดอก	ความกว้างกลีบบน	ความยาวกลีบบน	ความยาวกลีบล่าง	ความกว้างหัวแม่	ความยาวหัวแม่	ความกว้างหัวลูก	ความยาวหัวลูก	จำนวนหัวต่อกระถาง	น้ำหนักหัว
๑	๖๖.๒๕ A	๑๙.๗๐ A	๒.๖๗A B	๑๕.๔๕A B	๓.๐๕A B	๑๐.๗๐A B	๑.๘๒A A	๒.๓๒ A	๐.๔๗A ๑.๐๐A	๑.๐๐ A	๐.๘๕A B	๓.๒๗A B	๐.๗๐AB ๑.๒๗B	๑.๔๐A ๑.๕๗A	๑.๒๒ A		
๒	๗๓.๗๕ A	๒๓.๖๐ A	๒.๘๕A ๒.๗๒A	๑๗.๓๒A ๑๗.๓๒A	๓.๓๗A ๓.๓๗A	๑๒.๙๐A ๑๒.๙๐A	๒.๐๐A ๒.๐๐A	๒.๓๕ A	๐.๕๐A ๑.๑๓A	๑.๐๐ A	๑.๔๐A ๔.๕๐A	๐.๙๐A ๐.๙๐A	๑.๘๗A ๑.๘๗A	๑.๕๗A ๑.๕๗A	๑.๓๗ A		
๓	๖๘.๑๒ A	๒๑.๘๗ A	๒.๓๒B C	๑๕.๔๗A B	๒.๕๕A ๘.๔๐BC	๑.๗๗A ๘.๔๐BC	๒.๑๐ B	๐.๔๗A ๐.๙๗A	๐.๙๗ A	๐.๖๑B ๓.๓๗A	๓.๓๗A B	๑.๖๐A ๐.๕๕BC	๑.๖๐A B	๑.๑๒A A	๑.๑๕ A		
๔	๒๓.๗๕ D	๑๗.๑๒ A	๒.๐๐C C	๑๓.๐๕B B	๒.๑๐A ๖.๑๐C	๑.๓๕B ๖.๑๐C	๒.๐๐ B	๐.๔๒A ๐.๙๕A	๐.๙๒ A	๐.๕๓B C	๐.๒๘C ๒.๔๗B	๑.๔๒A D	๐.๕๐B B	๑.๒๒ A	๑.๒๐ A		
F-test	**	**	**	**	*	**	**	**	**	**	*	**	**	**	**		
Mean	๔๖.๓๗	๑๖.๔๕	๑.๙๖	๑๒.๒๕	๒.๒๑	๗.๖๒	๑.๓๘	๑.๗๕	๐.๓๗	๐.๘๑	๐.๗๗	๐.๖๘	๒.๗๐	๐.๔๙	๑.๒๓	๐.๙๑	๑๐.๒๗
C.V.%	๒๓.๔๔	๒๓.๖๐	๑๓.๖๗	๑๗.๕๕	๒	๒๙.๕๕	๘	๘.๒๘	๒	๐	๖.๑๐	๕.๔๐	๓๐.๙๙	๔๓.๗๔	๒๗.๕๙	๔๔.๑๕	๑๔.๙๗

ตารางที่ ๒ แสดงอัตราการงอก ทรงพุ่ม ความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนใบ จำนวนหัวต่อกระถาง จำนวนหัวแม่ จำนวนหัวลูก ความกว้างหัวแม่ ความยาวหัวแม่ ความกว้างหัวลูก ความยาวหัวลูก น้ำหนักหัวแม่ น้ำหนักหัวลูกของกล้วยไม้วานอึ้ง ปี ๒๕๕๔

กรรมวิธี	อัตราการงอก	ทรงพุ่ม	ความกว้างใบ	ความยาวใบ	จำนวนใบ	จำนวนหัวต่อกระถาง	จำนวนหัวแม่	จำนวนหัวลูก	ความกว้างหัวแม่	ความยาวหัวแม่	ความกว้างหัวลูก	ความยาวหัวลูก	น้ำหนักหัวแม่	น้ำหนักหัวลูก
๑	๖๘.๗๕AB	๓๖.๘๔A	๓.๙๗A	๒๐.๙๘A	๒.๐๐B	๑.๗๕A	๐.๗๒A	๐.๘๗A	๓.๒๐AB	๔.๗๐B	๒.๕๐	๒.๕๐B	๒๕.๘๐A	๑๓.๘๐AB
๒	๘๐.๖๒A	๓๖.๗๕A	๓.๙๐A	๒๑.๐๘A	๒.๖๘A	๒.๐๐A	๐.๗๕A	๑.๒๐A	๓.๘๐A	๕.๕๐A	๒.๙๕	๓.๐๐A	๓๐.๒๐A	๑๙.๓๒A
๓	๖๑.๘๗AB	๓๑.๒๙A	๒.๙๗B	๑๘.๑๐A	๒.๒๐AB	๑.๕๐A	๐.๖๙A	๐.๘๗A	๒.๙๗BC	๓.๖๗C	๒.๑๕	๒.๒๐B	๒๒.๙๗AB	๑๑.๓ B
๔	๔๔.๓๗B	๒๔.๖๘B	๒.๘๗B	๑๗.๑๐A	๑.๙๕B	๑.๕๐A	๐.๗๒A	๐.๗๕AB	๒.๕๕C	๓.๓๗C	๒.๐๐	๒.๐๗B	๒๑.๐๒AB	๙.๑๑ B

F-test	**	**	**	**	*	*	ns	*	**	**	**	**	*	**
Mean	๕๑.๑๒	๒๕.๙๑	๒.๗๔	๑๕.๔๕	๑.๗๗	๑.๓๕	๐.๖๐	๐.๗๖	๒.๕๐	๓.๔๔	๑.๙๒	๑.๙๕	๒๐.๐๐	๑๐.๒๙
C.V.%	๒๓.๑๙	๑๖.๙๒	๑๓.๙๒	๒๓.๔๔	๑๙.๒๒	๓๑.๗๑	๗.๔๐	๖.๗๐	๑๕.๙๔	๑๓.๓๗	๑๔.๔๙	๑๖.๒๑	๗.๖๐	๕.๘๐

ตารางที่ ๓ แสดงอัตราการงอก ทรงพุ่ม ความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนใบ จำนวนหัวต่อกระถาง จำนวนหัวแม่ จำนวนหัวลูก ความกว้างหัวแม่ ความยาวหัวแม่ ความกว้างหัวลูก ความยาวหัวลูก น้ำหนักหัวแม่ น้ำหนักหัวลูกของกล้วยไม้ว่านหัวครู ปี ๒๕๕๔

กรรมวิธี	อัตราการงอก	ทรงพุ่ม	ความกว้างใบ	ความยาวใบ	จำนวนใบ	จำนวนหัวต่อกระถาง	จำนวนหัวแม่	จำนวนหัวลูก	ความกว้างหัวแม่	ความยาวหัวแม่	ความกว้างหัวลูก	ความยาวหัวลูก	น้ำหนักหัวแม่	น้ำหนักหัวลูก
๑	๖๘.๑๒A	๓๗.๑๙B	๒.๙๘A	๒๓.๕๙B	๒.๒๐A	๐.๘๔A	๑.๐๒A	๑.๐๗A	๒.๖๔A	๕.๘๔A	๑.๘๐B	๒.๙๐AB	๒๗.๑๕A	๑๐.๗๗AB
๒	๖๘.๑๕A	๕๐.๒๐A	๓.๑๗A	๓๐.๖๓A	๒.๑๐A	๑.๐๐A	๑.๑๒A	๑.๔๐A	๒.๗๘A	๕.๙๗A	๒.๖๐A	๓.๕๗A	๒๘.๒๕A	๑๓.๒๒A
๓	๔๐.๖๒B	๒๙.๒๗C	๒.๗๑A	๒๐.๓๗B	๒.๐๐A	๐.๙๗A	๑.๒๕A	๑.๒๐A	๒.๓๔A	๕.๒๐AB	๑.๖๕B	๒.๕๕AB	๒๓.๖๗AB	๑๐.๖๗AB
๔	๑๘.๗๕C	๒๙.๑๐C	๒.๕๗A	๑๙.๗๔B	๒.๐๐A	๐.๗๕B	๐.๘๗A	๑.๐๐A	๒.๔๐A	๔.๗๒B	๑.๗๗B	๑.๙๒B	๒๑.๑๐B	๘.๕๐B
F-test	**	**	**	**	ns	**	**	*	**	**	**	**	**	**
Mean	๓๘.๓๗	๒๙.๑๕	๒.๒๙	๑๘.๘๖	๒.๒๐	๐.๗๑	๐.๘๓	๐.๙๓	๒.๐๔	๔.๓๐	๑.๓๐	๒.๑๘	๒๐.๐๓	๘.๖๐
C.V.%	๒๓.๑๔	๑๕.๐๔	๑๖.๓๕	๑๘.๔๒	๑๖.๓๕	๓๔.๘๒	๒๙.๓๔	๔๔.๐๗	๑๖.๘๑	๑๕.๘๓	๔๐.๗๒	๓๕.๗๐	๑๗.๙๗	๓๐.๑๔

ตารางที่ ๔ แสดงอัตราการงอก ทรงพุ่ม ความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนใบ ความยาวช่อ ความกว้างของดอก ความยาวของดอก ความกว้างกลีบบน ความยาวกลีบบน ความยาวกลีบล่าง ความกว้างหัวแม่ ความยาวหัวแม่ ความกว้างหัวลูก ความยาวหัวลูก จำนวนหัวต่อกระถาง และน้ำหนักหัวของกล้วยไม้ลิ้นมังกร ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖

กรรมวิธี	อัตราการงอก	ทรงพุ่ม	ความกว้างใบ	ความยาวใบ	จำนวนใบ	ความยาวช่อ	ความกว้างของดอก	ความยาวของดอก	ความกว้างกลีบบน	ความยาวกลีบบน	ความกว้างกลีบล่าง	ความยาวหัวแม่	ความยาวหัวแม่	ความกว้างหัวลูก	ความยาวหัวลูก	จำนวนหัวต่อกระถาง	น้ำหนักหัว		
๑	๙๐.๒๕A	๒๔.๙๘A	๒.๔๘A	๑๕.๖๘	๔.๘๗A	๑๐.๗๘A	๒.๐๒	๒.๕๙	๐.๕๑	๑.๐๐	๐.๙๐			๐.๕๕	๓.๐๘A	๑.๙๖	๑๖.๖๑		
	B		A	A	B	B	A	A	A	A	A	๐.๘๑B	๕.๒๒AB	A	B	A	A		
๒	๙๖.๐๐A	๒๒.๖๔A	๒.๕๐A	๑๕.๖๙	๕.๒๒A	๑๑.๑๓A	๑.๘๕	๒.๓๕	๐.๕๐	๑.๐๔	๑.๐๐			๐.๘๙A	๕.๓๕A	๐.๖A	๔.๕๔A	๑.๗๒	๑๔.๔๘
	B	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	๐.๘๙A	๕.๓๕A	๐.๖A	๔.๕๔A	A	A		
๓	๘๖.๘๗A	๒๒.๒๑B	๒.๔๐A	๑๔.๕๕	๕.๐๔A	๘.๗๖AB	๑.๖๙	๑.๙๓	๐.๕๐	๐.๙๘	๐.๙๑			๐.๗๖B	๔.๙๘AB	๐.๔๘	๓.๓๙A	๑.๔๘	๑๔.๓๘
			A	A	A	AB	A	A	A	A	A	๐.๗๖B	๔.๙๘AB	๐.๔๘	๓.๓๙A	๑.๔๘	๑๔.๓๘		

	B		B	A		C	A	A	A	A	A	C	C	A	B	A	A
๔	๗๘.๗๕A B	๒๑.๒๑B	๒.๓๐B	๑๔.๔๒ A	๔.๙๔A B	๙.๙๒AB C	๑.๖๔ A	๒.๐๑ A	๐.๔๘ A	๐.๙๙ A	๐.๙๕ A			๐.๔๘ A	๔.๐๘A B	๑.๗๑ A	๑๕.๑๖ A
๕	๖๙.๓๗C	๒๐.๖๑C	๒.๔๔A B	๑๕.๐๕ A	๕.๐๒A	๗.๗๗C	๑.๗๔ A	๒.๐๖ A	๐.๔๙ A	๐.๙๘ A	๐.๙๔ A			๐.๓A B	๓.๓๑A B	๑.๔๘ A	๑๔.๒๐ A
๖	๕๖.๘๗D	๒๐.๒๑C	๒.๓๗B	๑๓.๘๙ B	๕.๐๔A	๘.๕BC	๐.๙๘ B	๑.๐๒ B	๐.๔๕ A	๐.๕๐ B	๐.๔๙ B			๐.๔๖ A	๓.๒๓B	๑.๔๘ A	๑๓.๒๖ B
F-test	**	**	**	**	**	**	**	**	ns	**	**	**	**	**	**	**	**
Mean	๖๘.๓๐	๑๘.๘๒	๒.๐๗	๑๒.๗๗	๔.๓๐	๘.๑๒	๑.๔	๑.๗๑	๐.๓๙	๐.๗๘	๐.๗๗	๐.๖๗	๔.๒๙	๐.๔๓	๓.๑๙	๑.๔๐	๑๒.๕๙
C.V.%	๗.๙๑	๖.๘๓	๕.๑๓	๙.๐๐	๖.๘๑	๑๔.๐๔	๓๑.๓	๒๘.๐	๓๐.๕	๒๘.๕				๓๓.๒		๒๙.๑	๒๒.๑๓

ตารางที่ ๕ แสดงอัตราการงอก ทรงพุ่ม ความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนใบ จำนวนหัวต่อกระถาง จำนวนหัวแม่ จำนวนหัวลูก ความกว้างหัวแม่ ความยาวหัวแม่ ความกว้างหัวลูก ความยาวหัวลูก น้ำหนักหัวแม่ และน้ำหนักหัวลูกของกล้วยไม้ว่านอึ้ง ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖

กรรมวิธี	อัตรา การงอก	ทรงพุ่ม	ความ กว้างใบ	ความ ยาวใบ	จำนวน ใบ	จำนวน หัวต่อ กระถาง	จำนวน หัวแม่	จำนวน หัวลูก	ความ กว้างหัว แม่	ความ ยาวหัว แม่	ความ กว้างหัว ลูก	ความ ยาวหัว ลูก	น้ำหนัก หัวแม่	น้ำหนัก หัวลูก
๑	๗๘.๗๕A	๒๙.๕๕A	๔.๔๐A	๒๓.๑๑A	๒.๑๘A	๑.๓๐A	๑.๓๐A	๑.๐๐AB	๑.๖๕A	๒.๓๕A	๑.๗๘B	๒.๒๔B	๓๐.๕๔A	๑๐.๘๓A
๒	๘๓.๗๕A	๓๐.๗๗A	๔.๔๘A	๒๔.๒๑A	๒.๓๔A	๑.๒๖A	๑.๒๖A	๑.๐๖A	๒.๑๐B	๓.๑๒B	๒.๐๗A	๒.๘๖A	๒๖.๖๓AB	๘.๖๘AB
๓	๗๖.๘๗A	๒๕.๙๔B	๓.๗๖B	๒๑.๒๙A	๑.๙๗B	๑.๐๖B	๑.๐๖B	๑.๐๐AB	๑.๒๕C	๒.๐๑B	๑.๖๓B	๒.๔๑B	๒๑.๙๘B	๗.๗๖BC
๔	๖๙.๓๗A	๒๕.๘๑B	๓.๖๕B	๒๓.๑๑A	๑.๙๐A	๑.๐๖A	๑.๐๖B	๐.๗๕B	๑.๒๕C	๑.๙๕B	๑.๖๐B	๒.๐๘B	๒๐.๗๒B	๕.๔๒C
๕	๐.๐๐B	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐D	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C
๖	๐.๐๐B	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐D	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C
F-test	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
Mean	๔๔.๑๐	๑๖.๐๑	๒.๓๒	๑๓.๑๐	๑.๒๐	๐.๖๗	๐.๖๗	๐.๕๔	๐.๘๙	๑.๓๔	๑.๐๑	๑.๔๐	๑๔.๒๖	๔.๖๗
C.V.%	๑๕.๕๒	๙.๓๒	๘.๔๓	๑๐.๔๘	๗.๙๐	๗.๐๕	๗.๐๕	๓๕.๗๖	๒๗.๑๘	๑๙.๔๗	๑๒.๖๗	๑๑.๑๔	๓๐.๙๒	๔๑.๖๙

ตารางที่ ๖ แสดงอัตราการงอก ทรงพุ่ม ความกว้างใบ ความยาวใบ จำนวนใบ จำนวนหัวต่อกระถาง จำนวนหัวแม่ จำนวนหัวลูก ความกว้างหัวแม่ ความยาวหัวแม่ ความกว้างหัวลูก ความยาวหัวลูก น้ำหนักหัวแม่ และน้ำหนักหัวลูกของกล้วยไม้ว่านหัวครู ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖

กรรมวิธี	อัตรา	ทรงพุ่ม	ความ	ความ	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	ความ	ความ	ความ	ความ	น้ำหนัก	น้ำหนัก
----------	-------	---------	------	------	-------	-------	-------	-------	------	------	------	------	---------	---------

	การรอก		กว้างใบ	ยาวใบ	ใบ	หัวต่อ กระถาง	หัวแม่	หัวลูก	กว้างหัว แม่	ยาวหัว แม่	กว้างหัว ลูก	ยาวหัว ลูก	หัวแม่	หัวลูก
๑	๗๕.๖๒A	๓๖.๕๘A	๓.๑๒A	๒๕.๐๓BC	๒.๘๗A	๒.๒๗B	๑.๐๒A	๑.๒๘C	๒.๔๐A	๓.๑๐A	๑.๖๓B	๓.๖๐A	๒๑.๒๕B	๑๑.๖๒B
๒	๘๑.๘๗A	๓๙.๒๑A	๓.๓๑A	๓๕.๙๑A	๒.๙๑A	๒.๕๓A	๑.๐๗A	๑.๗๙A	๒.๖๗A	๓.๘๐A	๒.๖๗A	๔.๑๒A	๒๗.๘๙AB	๑๙.๓๕A
๓	๗๓.๗๕A	๓๑.๕๒A	๓.๕๒A	๒๑.๒๑C	๒.๓๖B	๒.๑๗B	๐.๘๖AB	๑.๖๖AB	๒.๓๗A	๓.๗๗A	๑.๖๕B	๒.๑๗B	๒๔.๐๙A	๘.๗๒B
๔	๗๓.๗๕A	๓๗.๒๗A	๓.๗.๒๗A	๒๘.๕๗B	๒.๓๕B	๒.๐๖B	๐.๗๐B	๑.๕๕B	๒.๓๕A	๓.๓๒A	๒.๑๕AB	๒.๙๐AB	๑๘.๐๙B	๑๓.๒๗B
๕	๐.๐๐B	๐.๐๐B	๐.๐๐B	๐.๐๐D	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐D	๐.๐๐B	๐.๐๐B	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C
๖	๐.๐๐B	๐.๐๐B	๐.๐๐B	๐.๐๐D	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐D	๐.๐๐B	๐.๐๐B	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C	๐.๐๐C
F-test	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**
Mean	๔๓.๕๗	๒๐.๖๕	๑.๗๔	๔.๔๙	๑.๕๐	๑.๒๙	๐.๘๕	๐.๘๙	๑.๔๐	๒.๐๐	๑.๑๖	๑.๘๒	๑๓.๐๔	๗.๕๖
C.V.%	๑๗.๕๙	๑๗.๕๗	๑๒.๒๔	๖.๑๑	๙.๔๕	๑๐.๗๘	๑๒.๕๓	๑๕.๖๙	๒๕.๐๓	๓๐.๘๙	๓๑.๑๖	๔๔.๘๗	๔๓.๒๔	๕๑.๕๓

สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

จากการทดลองปี ๒๕๕๔ ทดสอบเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรและสกุลว่านอึ่ง ๔ กรรมวิธีคือ กรรมวิธี คือ ๑. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยไม่รดน้ำ ๒. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยรดน้ำเล็กน้อย ๓. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม ๔. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ รดน้ำเล็กน้อยมีอัตราการงอกของ กล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุสูงที่สุด ๗๓.๗๕ ๘๐.๖๒ และ ๖๘.๑๒ เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ด้านการเจริญเติบโตแต่ละกรรมวิธี ทรงพุ่มของกล้วยไม้ทั้ง ๓ ชนิด กรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดทรงพุ่ม ของลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ย ๒๓.๖ ๓๖.๗๕ และ ๕๐.๒ เซนติเมตรตามลำดับ ด้านความกว้างใบกรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดใบของกล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุสูงที่สุดอยู่ที่ ๒.๘๕ ๓.๙ และ ๓.๑๗ เซนติเมตรตามลำดับ ด้านความยาวใบกรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดใบของกล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุสูงที่สุดเฉลี่ย ๑๗.๓๒ ๒๑.๐๘ และ ๓๐.๖๓ เซนติเมตรตามลำดับ จำนวนหัวต่อกระถาง พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีจำนวนหัว ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงที่สุดที่ ๑.๕๗ ๒.๐ และ ๑ หัวต่อกระถางตามลำดับ ขนาดความกว้างของหัวแม่ พบว่ากรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดความกว้างของหัวแม่ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงที่สุดที่ ๑.๔ ๓.๘ และ ๒.๗๘ เซนติเมตรตามลำดับ ขนาดความยาวของหัวแม่พบว่ากรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดความยาวของหัวแม่กล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ที่ ๔.๕ ๕.๕ และ ๕.๙๗ เซนติเมตร ขนาดความกว้างของหัวลูกพบว่ากรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดความกว้างของหัวลูกกล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงที่สุด อยู่ที่ ๐.๙ ๓.๐ และ ๒.๖ เซนติเมตรตามลำดับ ขนาดความยาวของหัวลูกพบว่ากรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดความยาวหัวลูกลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ที่ ๑.๘ ๒.๙๕ และ ๓.๕๗ เซนติเมตรตามลำดับ ส่วนขนาดความกว้างของดอกและความยาวของดอกกล้วยไม้สกุลลิ้นมังกรพบว่ากรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดดอกกว้างสุด ๒.๐ และยาว ๒.๓๕ เซนติเมตร ส่วนว่านอึ่งและว่านหัวครุไม่ออกดอก

ปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ ทดสอบเก็บรักษาหัวพันธุ์โดยเก็บรักษาเก็บรักษาหัวพันธุ์ตามกรรมวิธี ๖ กรรมวิธีคือ ๑. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยไม่รดน้ำ ๒. เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยรดน้ำเล็กน้อย ๓. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม ๔. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม ๕. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส และ ๖. เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส โดยเก็บไว้นาน ๒ เดือนจึงนำลงปลูกในวัสดุปลูกตามกรรมวิธี โดยปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖ พบว่า อัตราการงอกในกรรมวิธีที่ ๒ มีอัตราการงอกของกล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ เฉลี่ยสูงที่สุดที่ ๙๖.๐๐ ๘๓.๗๕ และ ๘๑.๘๗ เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ด้านทรงพุ่ม พบว่า กรรมวิธีที่ ๑ มีขนาดทรงพุ่มของลิ้นมังกร ๒๔.๙๘ เซนติเมตร ส่วนทรงพุ่มของ ว่านอึ่ง และว่านหัวครุกรรมวิธีที่ ๒ มีขนาดทรงพุ่มสูงที่สุดคือ ๓๐.๗๗ และ ๓๙.๒๑ เซนติเมตร ความกว้างใบกรรมวิธีที่ ๒ มีความกว้างใบกล้วยไม้ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ สูงที่สุดที่ ๒.๕๐ ๔.๔๘ และ ๓.๓๑ เซนติเมตร ความยาวใบ ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง และว่านหัวครุ กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดที่ ๑๕.๖๙ ๒๔.๒๑ และ ๓๕.๙๑ เซนติเมตร ด้านขนาดความกว้าง และขนาดความยาวของหัวแม่ ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง ว่านหัวครุ กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ๐.๘๙ ๒.๑๐ ๒.๖๗ และ ๕.๓๕ ๓.๑๒ ๓.๘๐ เซนติเมตรตามลำดับ ส่วนขนาดความกว้าง และขนาดความยาวหัวลูก ลิ้นมังกร ว่านอึ่ง ว่านหัวครุ พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ๐.๖๐ ๒.๐๗ ๒.๖๗ และ ๔.๕๔ ๒.๘๖ ๔.๑๒ เซนติเมตรตามลำดับ ด้านน้ำหนักหัวพันธุ์ลิ้นมังกร พบว่ากรรมวิธีที่ ๑ มีน้ำหนักหัวพันธุ์สูงที่สุด ๑๖.๖๑ กรัม ด้านน้ำหนักหัวแม่ และน้ำหนักหัวลูก ของว่านอึ่ง พบว่า กรรมวิธีที่ ๑ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เฉลี่ย ๓๐.๕๔

และ ๑๐.๘๓ กรัม ด้านน้ำหนักหัวแม่ และน้ำหนักหัวลูก ของว่านหัวครู พบว่า กรรมวิธีที่ ๒ มีค่าเฉลี่ย สูงที่สุด เฉลี่ย ๒๗.๘๙ และ ๑๙.๓๕ กรัม ส่วนกรรมวิธีที่มีอัตราการงอก

ขนาดทรงพุ่ม ขนาดความกว้างและความยาวใบ จำนวนหัวต่อกระถาง ขนาดหัวแม่ ขนาดหัวลูก ต่ำกว่า กรรมวิธีอื่นคือ กรรมวิธีที่ ๕ และ ๖ เนื่องจากหัวพันธุ์ส่วนใหญ่เน่าเมื่อนำออกจากห้องเย็น หัวมีลักษณะ คล้ำสีน้ำตาล เปื่อยยุ่ยบางส่วนมีกลุ่มราสีขาวในหัวพันธุ์เมื่อนำปลูกในวัสดุปลูกที่เตรียมไว้หัวจึงฝ่อและตาย ในที่สุด จากการทดลองศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์ของกล้วยไม้ดินสกุลลิ้นมังกรและ สกุลว่านอึ้งพบว่า กรรมวิธีที่มีอัตราการรอดชีวิตมากที่สุดคือ เก็บรักษาหัวพันธุ์ไว้ในดินแล้วรดน้ำเล็กน้อย ร่องลงมาคือ เก็บหัวพันธุ์ไว้ในดินโดยไม่รดน้ำ เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในที่ร่ม เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้วใส่ ถุงกระดาษมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส และ เก็บหัวพันธุ์ที่แห้งสนิทแล้ว ใส่ถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น เก็บไว้ในห้องเย็นอุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียส โดยการเก็บรักษาหัวพันธุ์ไว้ใน อุณหภูมิ ๑๐ องศาเซลเซียสหัวพันธุ์กล้วยไม้ทั้ง ๓ ชนิด หัวพันธุ์มีลักษณะสีน้ำตาล หัวเปื่อยยุ่ยหรือเน่า บางหัวมีกลุ่มราสีขาวขึ้นส่งผลให้สองกรรมวิธีนี้มีอัตราการงอก การเจริญเติบโต ขนาดหัวพันธุ์ที่งอกใหม่ มี ค่าเฉลี่ยต่ำกว่ากรรมวิธีอื่น

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ได้กรรมวิธีที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์ที่เหมาะสมในการเก็บรักษาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้น มังกรและสกุลว่านอึ้ง เมื่อเข้าสู่ระยะพักตัวหรือระยะเก็บเกี่ยว เพื่อใช้ในการขยายพันธุ์ในปีถัดไป

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณคณะผู้ร่วมทำงานวิจัยทุกท่าน ที่ได้รวบรวมข้อมูลเพื่อประกอบในงานวิจัยครั้งนี้ รวมถึงเกษตรกรที่จัดหาหัวพันธุ์กล้วยไม้สกุลลิ้นมังกร และสกุลว่านอึ้ง เพื่อให้งานทดลองบรรลุเป้าหมายที่ วางไว้

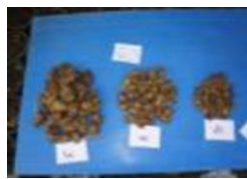
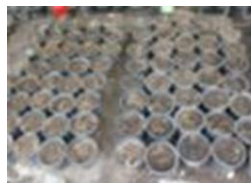
เอกสารอ้างอิง

- ฉันทนา สุวรรณธาดา จารุภัทร ประราศี ประภัสสร อารยะกิจเจริญชัย และรณรงค์ อินทภูติ. ๒๕๔๘. การ เจริญเติบโตและการกระจายพันธุ์ของกล้วยไม้ช้างผสมโคลง. ว.วิทยาศาสตร์เกษตร ๓๕ : หน้า ๓๓-๓๖
- ระพี สาคริก. ๒๕๔๙. กล้วยไม้สำหรับผู้เริ่มต้น. บริษัทวิริยะ จำกัด. กรุงเทพฯ, ๓๐ น.
- สลิล สิทธิสังจธรรม. ๒๕๕๐. กล้วยไม้ป่าเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ ลิชซิ่ง จำกัด(มหาชน). ๔๙๒ หน้า.
- สลิล สิทธิสังจธรรม นฤมล กฤษณชาติ. พิมพ์ครั้งที่๙. คู่มือกล้วยไม้. กรุงเทพฯ : สารคดี, ๒๕๕๐ . ๒๔๘ หน้า.
- Hawkes, A.D. ๑๙๖๕. Encyclopedia of Cultivated Orchids. Jarrold and Sons Limited, Norwich. ๖๐๒ p.

ภาคผนวก

ภาพผนวกแสดงการเก็บรักษาหัวพันธุ์ตามกรรมวิธีที่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ และ ๖ ของกล้วยไม้สกุลลินมังกร

ภาพผนวกแสดงการเก็บรักษาหัวพันธุ์ตามกรรมวิธีที่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ และ ๖ ของกล้วยไม้ว่านอึ้ง

ภาพผนวกแสดงการเก็บรักษาหัวพันธุ์ตามกรรมวิธีที่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ และ ๖ ของกล้วยไม้ว่านหัวครู